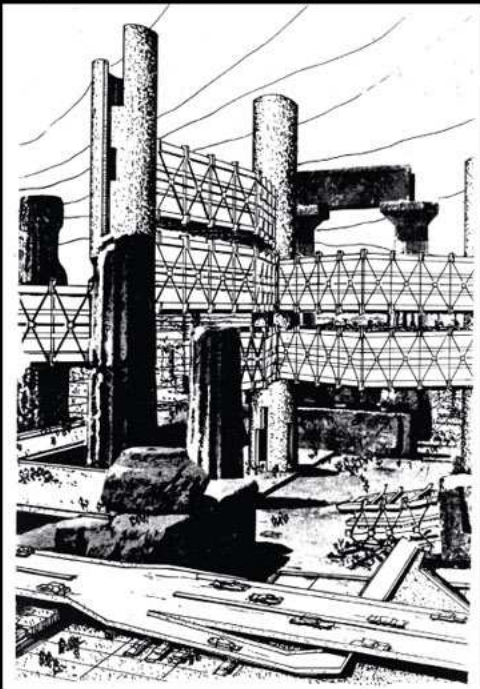

DIZAINSzinās

KRISTĪNE BUDŽE

Ar metabolistiem cieši saistītā arhitekta Aratas Isozaki vizija: modernās pilsētas pašas aug, attīstās un tad pārvēršas par drupām, 1962. g.

Rems Kolhāss

Atgriezies nākotnē

Par pasaules visvarenajiem un neapšaubāmi talantīgajiem arhitektiem Remu Kolhāsu un Zahu Hadidu dažkārt teic, ka viņu idejas bija ideālas līdz brīdim, kad tika realizētas uzceltās būvēs. Kamēr Zaha Hadida ar aizrautību izbauda inženieru prātu, kas datorā radītas vizijas pārvērš ēkās, un pasūtītāju budžetu, kas maksā par arhitekta iedomu īstenošanu, nospraustās iespēju robežas, holandietis **Rems Kolhāss** iepazīstoties sevi vienmēr dēvē vispirms par rakstnieku un tikai tad par arhitektu, jo uzceltās ēkas nav viņa darba galvenais aspekts. To apliecina divi būtiski ar Kolhāsu saistīti notikumi: **izstāde OMA/Progress Barbican mākslas galerijā Londonā** un **izdevniecības Taschen paspārnē izdotā grāmata Japan Projects. Metabolism Talks...**

Neapskatāmā izstāde

Rema Kolhāsa jau 20. gadsimta 70. gados dibinātā biroja OMA (Office for Metropolitan Architecture) izstādi OMA/Progress Londonas Barbican mākslas galerijā (apskatāma līdz 19. februārim) var uzskatīt par jauku piedevu OMA projektēto ēku pabeigšanai Lielbritānijā. Nesen durvis vēra un mediju lapas apceļoja Megijas Vēža slimnieku aprūpes centra ēka Gartnevelā Glazgovā, bet tik tikko pilnībā pabeigta Rotšilda bankas administrācijas ēka Londonā. Taču izstāde nav gluži tradicionāla arhitektūras skate – kāda biroja vadītāja ģenialitātes slavinājums. **Belģijā** bāzētās studijas Rotor kūrētā un dizainera izstāde atklāj OMA ideju tapšanas un attīstības gaitu līdz ar to pavadošajām šaubām, veiksmēm un neveiksmēm. Kolhāss pats vienmēr ir uzsvēris sava biroja darbības originalitāti un projektu tapšanas procesa būtiskumu, kas balstās brīžiem šķietami haotiskā un anarhistiskā, bet patiesībā stingri organizētā ideju vētrā, kurā piedalās visi biroja darbinieku simti.

OMA darbību raksturo liela jaunu arhitektu un pētnieku mainība. Jaunie tiek laipni uzņemti birojā, kur viņus gaida dažkārt līdz ārprātam intensīvs darba ritms, kuru pa spēkam izturēt vien dažus gadus. Un tad viņus nomaina vēl jaunāki censoņi. OMA dažkārt dēvē par jauno stārhitektu obligāto prakses vietu pēc mācībām kādā arhitektūras augstskolā pirms savu pašu

biroju dibināšanas. Ir pat aprēķināts, ka OMA ir strādājuši 46 no pasaules pašreiz zīmīgākajiem jaunajiem arhitektiem. Tā biroja asins aina tiek uzturēta nemainīgi jauna un birojs tiek nodrošināts ar vissvaigāko sociālo vēsmu uztauštināšanu. Taču OMA partneri un vadība ir stabili un tiek mainīti ļoti reti. Par OMA struktūras un darbības manieres sarežģītību gan centrālajā birojā Roterdamā, gan filiālēs Ņujorkā, Pekinā un Honkongā liecina arī tā direktora izvēle – viņš pirms darba arhitektu birojā bija Nīderlandes lielākās lidostas Šipholas direktors un joko, ka strespilnā darba pieredze lidostā pēc 11. septembra notikumiem tagad ļoti palīdzot OMA ikdienā.

Interesanti, ka izstādi Barbican mākslas galerijā pavadošajās publiskajās lekcijās tika runāts ne tik daudz par OMA pabeigtajiem vai iecerētajiem ēku projektiem, cik par biroja darbības principiem. Lai arī biroja partneri visu laiku uzsvēra, ka OMA ir gana demokrātiska, ja to salīdzina ar dzelzaino armijas tipa disciplīnu Normena Fostera un Zahas Hadidas biros, tomēr arī Kolhāsa uzņēmumā valda neapšaubāma kārtība. Lai arī nevienam te strādāt neliekot, taču apstākļi radīti tādi, ka darbinieki, īpaši jaunie, ir gatavi intensīvā darbā pavadīt dienu un nakti. Kad Roterdamas birojā uz vietas esot pats Rems un viņa kabineta stikla sienas kļuvas caurdzamas (kad Kolhāss atrodas ārpus Holandes, tiek ieslēgts matēta sienu pārklājuma režīms), tā darba

ritms nemanāmi paātrinoties, līdz visi pa biroju pārvietojoties pusskriešus.

Barbican mākslas galerijā tiek atrādīts viss OMA sastrādātais, tajā skaitā 48 stundas ilgā slaidu parāde – trīs ar pusi miljona attēlu, kas saglabāti OMA datubāzēs. **Joko, ka neviens nevarot apskatīt visu galerijā izstādīto, pat paši izstādes veidotāji ne.** OMA ļaudis vienmēr ir atļāvušies koķetēt ar cinisko attieksmi pret naudas varu arhitektūrā un pasaulē kopumā. To viņi dara arī Barbican galerijā, pašā izstādes centrā novietojot izstāžu zāles veikaliņu, ko parasti mēdz uzliktot par nepieciešamu, bet ne īpaši gribētu tās piedevu... Redz, tādi nu mēs un visa pārējā sabiedrība esam.

Neizlasāmā grāmata

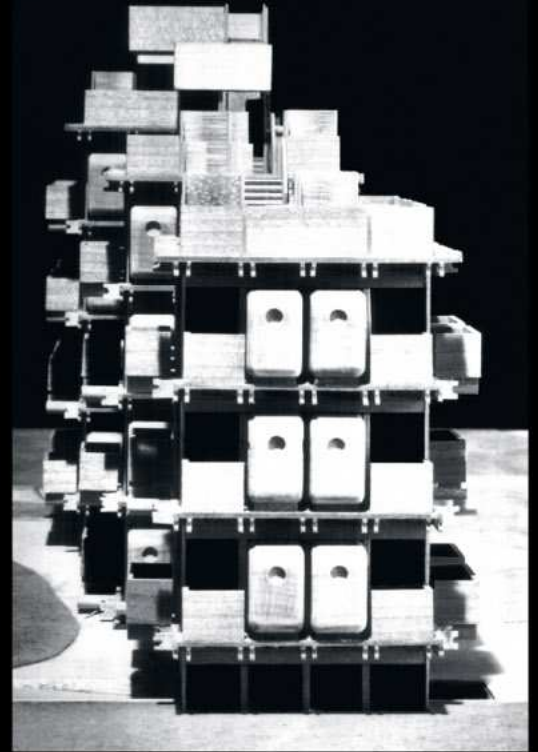
Interesanti, ka pats Rems Kolhāss gan speciāli preseī domātajā izstādes apskates reizē, gan publiskajās lekcijās daudz labprātāk stāsta nevis par izstādi, bet gan par citu savu projektu – desmit gadu veiktā pētījuma galarezultātu grāmatu Japan Projects. Metabolism Talks... To viņš dēvē par pēc Otrā pasaules kara dzimušā japāņu arhitektūras virziena metabolisma orālo vēsturi. Jāatceras, ka pats Rems vispirms bija žurnālists un scenāriju rakstnieks un tikai vēlāk kļuva par praktizējošu arhitektu. Profesionāļu vidē viņš vispirms izcēlās ar savu 70. gados sarakstīto grāmatu Neprātīgā Ņujorka – netipisku stāstu par šīs pilsētas sākumu

Foto no izdevniecības Taschen publicitātes materiāliem, Charlie Koolhaas, Yoshio Watanabe, no OMA publicitātes materiāliem, Blommers+Schumt.

Grāmata Japan Projects. Metabolism Talks...

Jamanaši kultūras centrs. Arhitekts: par metabolistu tēvu uzskatītais Kenzo Tange.

Priekšlikums – kastveidīgi masveidā ražoti dzīvokļi. Arhitekts: viens no metabolistiem Kišo Kurokava, 1962. g.

un attīstības gaitu. Ievēribu izpelniņus arī Rema veidotie izdevumi par paša biroja darbu, piemēram, īsts vārda tiešā nozīmē smagsvara veikums grāmata S, M, L, XL. Pērn Kolhāss savus fanus pārsteidza ar jaunu grāmatu Book Machine, kas gan tika izdota tikai vienā eksemplārā un bija apskatāma Arhitektūras asociācijā Londoņā. Tas bija tik liels izdevums, ka pildīja teju visu galerijas telpu un nebija izkustināms. Apmeklētāji varēja vien grāmatu pāršķirstīt savas pacietības robežās un – ja bija pa spēkam – tās lappusēs apskatīt visu OMA biroja tapušo.

Vēlme parādīt visu pēc iespējas plašākā kontekstā un līdz pat marginālām detaļām raksturo arī grāmatu Japan Projects. Metabolism Talks... Tajā iekļauti simtiem līdz šim nekur npublicētu foto un faktu par japāņu arhitektūras pēckara virzienu metabolismu. Taču grāmatas mugurkaulu veido Rema un viņa drauga Serpentine galerijas direktora, kuratora un vēsturnieka Hansa Ulriha Obrista intervijas ar vēl dzīvajiem metabolismisma pārstāvjiem. Kolhāsa grāmatas izceļas ne tikai ar to saturu, bet arī formu. Grāmata par japāņu pēckara arhitektiem līdzinās interneta vietai ar neskaitāmām papildu iespējām, norādēm, pievienotiem faktiem un vizuāliem materiāliem, kurus visus izpētīt nav vienkārši, bet ir ļoti aizraujoši. Grāmatas autori nepiedāvā lineāru stāstu kā savu vienīgo patieso versiju, viņi lasītāju ievēl sarežģītā tīklā, norādot uz dažādiem viedokļiem, at-

saucēm un faktiem, ļaujot un liekot katram pašam izdarīt secinājumus un izveidot pašam savu viedokli par pēckara Japānā notikušo. Grāmatu iesakām arī tad, ja arhitektūra nav jūsu interešu lokā, jo tā ir savdabīga lasīšanas pieredze un, iespējams, norāda uz grāmatniecības nākotni digitālajā laikmetā, apliecinot, ka arī drukātā medijā var izmantot teju visas virtuālās vides iespējas. Grāmatas vēstījuma manierē atspoguļojas arī modernās žurnālistikas tendence: interviju autori ir tikpat svarīgi kā to varoņi. Gan Rema, gan Obrista klātbūtne nemitīgi manāma ne tikai fotogrāfijās kopā ar vecajiem metabolistiem, bet arī, piemēram, Rema jautājumos, kuros jūtama nostalgiska nots pēc pēckara arhitektūras ideālisma, vēlme sadarboties ar citām kultūras jomām un metabolistu ietekme uz viņa paša arhitektūras uzdevumu izpratni. Savukārt Obrists nemitīgi kavē un uz intervijām ar japāņiem parasti ierodas ar novēlošanos, steigdzoties pa taisno no lidostas.

Atgriešanās pie metabolistu vizijām

Kolhāsam piemīt spēja uztaustīt sabiedrībā aktuālās vēsmas un pārvērst par vispārēju modi to, kas interesē viņu pašu. Tā viņš aktualizēja nepieciešamību saglabāt un pārveidot agrāk celtas ēkas, lai izvairītos no jaunu ēku būvniecības. Japāņu metabolisti ir pašreizējā arhitektūras jomas aktua-

litāte. Ar šo vārdu apzīmē pēc Otrā pasaules kara darbojošos jauno japāņu arhitektu kopu, kas patiesībā ne tuvu nav bijusi organizēts virziens. Taču viņu idejām bija kopīga pazīme, kas sakņojās jau pirmskara Japānā. Tad Uzlecošās saules zeme iekaroja Mandžūrijas stepes un aicināja savus arhitektus radīt jaunas pilsētas tukšā vietā. Pēc Otrā pasaules kara viss sagriezās ar kājām gaisā. Pēc impērijas sakāves un ASV atombumbu sprādzieniem viss bija jāsāk no jauna pašā Japānā. Arhitekti piedāvāja utopiskas un vērienīgas vizijas plašām teritorijām ar nākotnes pilsētām zem ūdens un gaisā. Japānas straujā ekonomiskā attīstība ļāva arī lielu daļu ideju īstenot dzīvē. Šo optimismu apturēja 70. gadu naftas krīze, kuras rezultātā nu jau pasaules slavu ieguvušajiem japāņu arhitektiem nācās savu ideju īstenotājus meklēt ārpus dzimtenes robežām. Kopš metabolistu ziedu laikiem pagājis jau gana daudz gadu, lai uz viņu idejām paskatītos atkal, ar svaigu skatienu, atzīstot toreiz nenovērtēto un izprotot kļūdainos pieņēmumus. Kolhāsa un Obrista intervijas ar metabolistiem nav vienīgais japāņu pēckara arhitektūras aktualizācijas mēģinājums. Arī pašā Japānā, Tokijas Mori mākslas muzejā skatāma vērienīga metabolismam veltīta izstāde. Tā ir pirmā šā virziena retrospektīvā skate Japānā, kura pārvērtē tā laika arhitektu vizijas un aicina mūsdienu arhitektus smelties idejas šodienas Japānas problēmu risinājumiem. Runā, ka vēlāk izstāde būs skatāma arī Eiropā. ●